

УДК 339.543 (045)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-6-10>**Литвинова Є.В.**аспірант кафедри фінансів
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**Lytvynova levgeniia**

Kyiv National Taras Shevchenko University

ПОНЯТТЯ ТА ФУНКЦІЇ МИТНО-ТАРИФНОГО МЕХАНІЗМУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

CUSTOMS TARIFF MECHANISM CONCEPT AND FUNCTIONS IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONDITIONS

У статті розглянуто поняття митно-тарифного механізму та його функції в умовах сталого розвитку. Розглянуто структуру поняття «митно-тарифний механізм» та його економічний аспект у підходах різних авторів та офіційних документах. Визначено суть явища, класифікацію наявних підходів до визначення поняття «митно-тарифний механізм». Зроблено оцінку наявних підходів до визначення поняття «митно-тарифний механізм» та визначено структуру категорії «митно-тарифний механізм», економічний аспект. Розглянуто функції митно-тарифного механізму та його економічні аспекти. Розглянуто функції митно-тарифного механізму з погляду держави і підприємств. Виявлено точки впливу на сталий розвиток України у розрізі таких цілей: подолання бідності, подолання голоду, гідна праця та економічне зростання, відповідальне споживання та партнерство заради стійкого розвитку. Зроблено вичерпний аналіз джерел та публікацій для конструювання поняття «митно-тарифний механізм», включаючи суть, зміст та результат явища.

Ключові слова: митно-тарифний механізм, мито, митно-тарифне регулювання, сталий розвиток України.

В статье рассмотрено понятие таможенно-тарифного механизма и его функций в условиях устойчивого развития. Рассмотрены структура понятия «таможенно-тарифный механизм» и его экономический аспект в подходах разных авторов и официальных документах. Определены суть явления, классификация существующих подходов к определению понятия «таможенно-тарифный механизм». Произведена оценка существующих подходов к определению понятия «таможенно-тарифный механизм» и определена структура категории «таможенно-тарифный механизм», экономический аспект. Рассмотрены функции таможенно-тарифного механизма и его экономические аспекты. Рассмотрены функции таможенно-тарифного механизма как с точки зрения государства, так и с точки зрения предприятий. Выявлены точки влияния на устойчивое развитие Украины в разрезе следующих целей: преодоление бедности, преодоление голода, достойный труд и экономический рост, ответственное потребление и партнерство ради устойчивого развития. Проанализирован исчерпывающий анализ источников и публикаций для конструирования понятия «таможенно-тарифный механизм», включая сущность, содержание и результат явления.

Ключевые слова: таможенно-тарифный механизм, таможенная пошлина, таможенно-тарифное регулирование, устойчивое развитие Украины.

The article discusses the concept of customs tariff mechanism and its functions in terms of sustainable development of Ukraine. The structure of the concept of «customs tariff mechanism» and its economic aspect in the approaches of various authors and official documents are considered. The essence of the phenomenon, classification of existing approaches to the definition of the concept of «customs tariff mechanism» is determined. An assessment of existing approaches to the definition of «customs tariff mechanism» and determined the structure of the category «customs tariff mechanism», the economic aspect. The functions of the customs tariff mechanism and its economic aspects are considered. The functions of the customs tariff mechanism both from the point of view of the state and from the point of view of enterprises are considered. The points of influence on the sustainable development of Ukraine in the context of the following goals have been identified: overcoming poverty, overcoming hunger, decent work and economic growth, responsible consumption, and partnership for sustainable development. The general trend of sustainable development has a dynamic and the result need to be shown will 2030, according to the Sustainable Development Goals known as Global Goals that were adopted by all United Nations Member States in 2015 like universal call. At the end of 2021, Ukraine is not one of the strongest countries in terms of implementing changes to meet the sustainable develop-

ment goals, which are 17. That is why the functions of the customs tariff mechanism are considered from the point of view of both the state and enterprises. The reason for the multilateral review makes it possible to pay attention to those functions of the customs and tariff mechanism that should contribute to sustainable development, namely the sustainable development of Ukraine. Analysis of sources and publications was made for the construction of the concept of «customs tariff mechanism» including the essence, content and outcome of the phenomenon is analyzed. The formed term «customs tariff mechanism» and their functions can be used for further research.

Key words: customs tariff mechanism, customs duties, customs and tariff regulation, sustainable development of Ukraine.

Постановка проблеми. Поняття та функції митно-тарифного механізму на кінець 2021 р. зустрічаються у публікаціях науковців, але не є чітко визначеними. Більшість науковців вважає, що митно-тарифний механізм є похідним від митно-тарифного регулювання та розглядається лише з погляду центрального органу виконавчої влади, як наслідок, містить однобічний погляд на поняття «митно-тарифний механізм» із зазначенням лише регулюючої та фінансової функцій. Для досягнення цілей сталого розвитку односторонній погляд не є доцільним, а тому є необхідність розроблення як поняття, так і функцій митно-тарифного механізму в розрізі сприяння досягненню таких цілей сталого розвитку, як: подолання бідності, подолання голоду, гідна праця та економічне зростання, відповідальне споживання та партнерство заради стійкого розвитку і, як наслідок, розгляд питання не лише з погляду центральних органів виконавчої влади, а й із погляду бізнесу з урахуванням потреб сьогодення і глобалізації. Для виконання цього завдання проаналізовано суть явища, зміст явища та результат явища в підходах різних авторів для конструювання економічного поняття митно-тарифного механізму та його функцій для використання у подальших дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формулювання поняття та функцій митно-тарифного механізму в умовах сталого розвитку досліджено недостатньо. Як зазначають М. Разумей, С.П. Параниця та В.Ю. Починок, митно-тарифний механізм є похідним від митно-тарифного регулювання з такими ключовими елементами: код товару, країна походження, митна вартість та митний тариф [1] із зазначенням методів, таких як законність, достовірність, оперативність визначення коду УКТЗЕД та ін. [2]. Таке поняття є вузько визначеним та підтверджує думку Г.Г. Переверзевої, яка вважає що митно-тарифний механізм вирішує питання мобілізації коштів у розпорядженні держави, встановлення експортно-імпорتنих ставок, встановлення заборон, видання ліцензій та дозволів [3]. О.В. Морозов також дуже вузько розглядає це поняття та говорить лише про вплив через зменшення тарифів на

технологічну модернізацію [4]. В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, О.П. Борисенко [5] та Шульга М.Г. [6] також занадто вузько розглядають питання митно-тарифного механізму та його функцій. Аналіз базується на алгоритмі, розробленому А.О. Старостіною, В.А. Кравченко, Т.В. Нагачевською [7].

Метою дослідження є конструювання поняття митно-тарифного механізму та його функцій в умовах сталого розвитку для виконання основних цілей сталого розвитку до 2030 р., яке буде зрозуміле та охоплювати як думку центральних органів виконавчої влади, так і бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з алгоритмом конструювання економічних понять і категорій, розробленим А.О. Старостіною, В.А. Кравченко, Т.В. Нагачевською, сконструюємо економічне поняття та з'ясуємо, як саме сконструйоване поняття може бути застосоване як основа для побудови концепції практичного використання поняття [7] митно-тарифного механізму у розрізі сталого розвитку України. Складено якомога більший перелік визначень поняття митно-тарифного механізму, які представлені у статтях, монографіях, законодавчих актах та Інтернеті. Із цієї метою було використано Інтернет-пошук із залученням широкого кола джерел інформації.

У табл. 1 наведено структуру поняття «митно-тарифний механізм» у підходах різних авторів. Офіційні документи не налічують поняття митно-тарифного механізму.

Проаналізовані праці науковців не розділяють поняття митного механізму та митно-тарифного механізму та чітко їх не виокремлюють. Насамперед ці поняття потрібно розділяти, тому на основі понять митного механізму і митно-тарифного механізму ми сконструювали поняття саме митно-тарифного механізму, оскільки саме тарифи є основою для подальших досліджень та аналізу їхнього впливу на економіку України в розрізі сталого розвитку.

Як можемо побачити з табл. 1, відбувається односторонній розгляд термінів «митно-тарифний механізм» та «митний механізм», які більшість науковців не розділяють.

Таблиця 1

Структура поняття «митно-тарифний механізм» у підходах різних авторів

№	Автор або назва, рік, поняття	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
1	М. Разумей, 2014, митно-тарифний механізм	Механізм державного управління	Ключові елементи: код товару, країна походження, митна вартість, митний тариф	Визначення митної вартості
2	С.П. Параниця, В.Ю. Починок, 2019, митно-тарифний механізм	Механізм державного управління	Ключові елементи: код товару, країна походження, митна вартість, митний тариф	Визначення митної вартості
3	Г.Г. Переверзева, 2012, митно-тарифний механізм	Важіль управління ринковою економікою держави	Установлення заборон, обмежень, ліцензування, видача дозволів, установлення ставок	Визначення митної вартості, дозвіл перетину кордону
4	О.В. Морозов, 2015, митно-тарифний механізм	Інструмент реалізації технологічної модернізації	Безмитна покупка, безмитне ввезення, зниження мита, скасування мит	Полегшення можливостей модернізації для бізнесу
5	М.Г. Шульга, 2002, митно-тарифний механізм	Елемент митної справи	Система, що складається з безлічі елементів	-
6.	Митна справа, 2011, митний механізм	Метод прямого адміністративного керівництва	Непряме керівництво, заборони, обмеження, ліцензування, квотування	Наповнення бюджету
7.	Д.В. Архирейський, 2013, митний механізм	Механізм митного регулювання	Функція держави	Контроль і пропуск товарів
8.	Л.М. Гальченко, 2019, митний механізм	Інструмент впливу на суму податку	Визначення країни походження та вплив на суму податку	Наповнення бюджету

Проаналізуємо схожі риси та розбіжності у класифікації існуючих підходів до визначення поняття «митно-тарифний механізм» у табл. 2.

Базуючись на проаналізованих елементах, бачимо, що існує значна розбіжність підходів до визначення митно-тарифного механізму. Із восьми визначень, наведених у табл. 2, можемо виокремити такі підходи до поняття «митно-тарифний механізм» – це механізм, інструмент, важіль, метод та елемент регулювання. Що стосується спільного, то спільною є основна ціль – наповнення бюджету України, фіскальна та регулятивна функції. Як можемо бачити з табл. 1 та 2, поняття митно-тарифного механізму розглядається однобічно, лише з погляду центральних виконавчих органів влади та вигоди для них, без урахування переваг для підприємств, які є надважливим елементом у досягненні цілей сталого розвитку України. Проведена оцінка наявних підходів до визначення поняття «митно-тарифний механізм» показує достатньо високий бал наявності компонентів, а також низькі бали у питаннях теоретичної обґрунтованості, практичної доступності та наявності середньої сумарної оцінки. У розрізі поширеності визначення можемо зазначити, що більшість авторів притримується

єдиної думки, що підтверджує високий бал поширеності визначення (табл. 3).

Для остаточного формування поняття виокремимо у нашому терміні «митно-тарифний механізм» три основні кити: суть явища, зміст явища, результат явища. Конструювання відбувалося з приділенням уваги та основним вектором на сталий розвиток України у розрізі таких цілей: подолання бідності, подолання голоду, гідна праця та економічне зростання, відповідальне споживання та партнерство заради стійкого розвитку.

На основі вищенаведених понять митно-тарифного регулювання та митного регулювання було сконструйоване поняття митно-тарифного механізму, яке має значний потенціал для його практичного використання, розглядає питання митно-тарифного механізму як із погляду держави, так і з погляду підприємств та розширює його функції.

Виокремлюємо такі функції митно-тарифного механізму в умовах сталого розвитку:

- Забезпечення національної безпеки.
- Забезпечення соціально-економічного розвитку вітчизняних підприємств та їхньої конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Таблиця 2

Класифікація існуючих підходів до визначення поняття «митно-тарифний механізм»

№	Автор/або назва, рік	Суть явища					Наявність змісту	Наявність результату
		елемент	механізм	інструмент	метод	важіль		
1	М. Разумей, 2014		+				+	+
2	С.П. Параниця, В.Ю. Починок, 2019		+				+	+
3	Г.Г. Переверзева, 2012					+	+	+
4	О.В. Морозов, 2015			+			+	+
5	М.Г. Шульга, 2002	+					+	-
6.	Митна справа, 2011				+		+	+
7.	Д.В. Архирейський, 2013		+				+	+
8.	Л.М. Гальченко, 2019			+			+	+

Таблиця 3

Оцінка наявних підходів до визначення поняття «митно-тарифний механізм» за шкалою від 1 до 5

№	Автор/або назва, рік	Оцінка наявних підходів до визначення поняття «митно-тарифний механізм»				
		Наявність компонентів	Поширеність визначення	Теоретична обґрунтованість	Практична доступність	Сумарна оцінка
1	М. Разумей, 2014	5	5	3	2	15
2	С.П. Параниця, В.Ю. Починок, 2019	5	5	3	2	15
3	Г.Г. Переверзева, 2012	5	4	1	3	13
4	О.В. Морозов, 2015	4	4	1	3	12
5	М.Г. Шульга, 2002	4	4	2	2	12
6.	Митна справа, 2011	5	4	1	3	13
7.	Д.В. Архирейський, 2013	5	4	3	2	15
8.	Л.М. Гальченко, 2019	5	4	2	2	13

Таблиця 4

Структура поняття «митно-тарифний механізм»

Категорія	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
Митно-тарифний механізм це	Державний механізм впливу на конкурентоспроможність товарів та послуг як у країні, так і за її межами	Через застосування певних податків та зборів під час здійснення експортно-імпортних операцій	Із метою забезпечення національної безпеки та соціально-економічного розвитку вітчизняних підприємств та їхньої конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках як невід'ємного елемента розвитку держави в умовах сталого розвитку

– Забезпечення виконання цілей сталого розвитку країни (у даному разі України).

– Забезпечення належного рівня надходжень до державного бюджету (не тільки прямо – мито, ПДВ, акциз, а й опосередковано – податок на прибуток).

Висновки з проведеного дослідження. Сконструйовано поняття митно-тарифного механізму та його функції в умовах сталого розвитку. Проаналізовано публікації та законодавство. Виокремлено таке поняття митно-тарифного механізму: це державний механізм впливу на конкурентоспроможність товарів

та послуг як у країні, так і за її межами через застосування певних податків та зборів під час здійснення експортно-імпортних операцій із метою забезпечення національної безпеки та соціально-економічного розвитку вітчизняних підприємств та їхньої конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках як невід'ємного елемента розвитку держави в умовах сталого розвитку. Розширено функції митно-тарифного механізму з погляду забезпечення виконання цілей сталого розвитку та розвитку не лише держави, а і українських підприємств як невід'ємного елемента нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Разумей М. Особливості реалізації адміністративно-політичного механізму державного управління зовнішньоторговельною безпекою України. *Демократичне врядування*. 2014. № 14.
2. Параниця С.П., Починок В.Ю. Митний інтерес як метод забезпечення митної політики держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 143–146.
3. Переверзева Г.Г. Удосконалення митно-тарифного регулювання в Україні шляхом упровадження системи «електронна митниця». *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2012. № 4/2012(75). С. 79–82.
4. Морозов О.В. Митні тарифи Російської імперії 1860–1890-х рр. *Історія торгівлі, податків та мита*. 2015. № 2(12). С. 130–139.
5. Державне регулювання внутрішнього ринку України в умовах глобалізації : науково-методична розробка / В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, О.П. Борисенко та ін. ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. Київ : НАДУ, 2012. 56 с.
6. Шульга М.Г. Правові аспекти митно-тарифного регулювання. *Проблеми законності*. 2002. № 57. С. 90–94.
7. Сім сходинок підготовки успішної дисертації : монографія / А.О. Старостіна, В.А. Кравченко, Т.В. Нагачевська ; за ред. А.О. Старостіної. Київ : Інтерсервіс, 2019. 301 с.
8. Митна справа: правове регулювання. Реферат. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18368/ (дата звернення: 22.12.2021).
9. Архирейський Д.В. Митно-тарифна складова радянської митної справи наприкінці непу. *Новітня доба. Історія торгівлі, податків та мита*. 2013. № 1(7). С. 106–116.
10. Гальченко Л.М. Ефективність функціонування митно-тарифного механізму в Україні. *Наукова конференція «Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки»*. 2019. С. 18–20.

References:

1. Razumej M. (2014) Osoblivosti realizacii administrativno-politichnogo mekhanizmu derzhavnogo upravlinnya zovnishn'otorgovel'noyu bezpekoju Ukraini [Features of the implementation of the administrative and political mechanism of state management of foreign trade security of Ukraine]. *Demoklarichne vryaduvannya*, no. 14. (in Ukrainian)
2. Paranicja S.P., Pochinok V.Yu. (2019) Mitnij interes yak metod zabezpechennja mitnoi politiki derzhavi [Custom interest as a method of providing customs policy of the state]. *Yuridichnij naukovij elektronnij zhurnal*, no. 4, pp. 143–146. (in Ukrainian)
3. Pereverzeva G.G. (2012) Udoskonalennja mitno-tarifnogo reguljuvannja v Ukraini shlyahom vprovadzhennja sistemi «elektronna mitnycja» [Improving customs and tariff regulation in Ukraine through the introduction of «electronic customs»]. *Visnik KrNU imeni Mihajla Ostrograds'kogo*, no. 4/2012 (75), pp. 79–82. (in Ukrainian)
4. Morozov O.V. (2015) Mitni tarifi rosijjs'koi imperii 1860–1890-h rr. [Customs tariffs of the Russian Empire in 1860–1890]. *Istoriya torgivli, podatkov ta mita*, no. 2 (12), pp. 130–139. (in Ukrainian)
5. Derzhavne reguljuvannja vnutrishn'ogo rinku Ukraini v umovah globalizacii: nauk.-metod. rozrobka / avt. kol.: V.G. Bodrov, N.I. Baldich, O.P. Borisenko ta in.; za zag. red. V.G. Bodrova. Kyiv: NADU, 2012. 56 p.
6. Shul'ga M.G. (2002) Pravovi aspekti mitno-tarifnogo reguljuvannja [Legal aspects of customs and tariff regulation]. *Problemi zakonnosti*, no. 57, pp. 90–94. (in Ukrainian)
7. 7 skhodinok pidgotovki uspishnoi disertacii: Monografiya / avt. kol.: Starostina A.O., Kravchenko V.A., Nagachevska T.V.; za red. Starostinoi A.O. Kyiv: Interservis, 2019. 301 p.
8. Mitna sprava: pravove reguljuvannja. Referat. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18368/ (accessed 22 December 2021).
9. Arhirejs'kij D.V. (2013) Mitno-tarifna skladova radyans'koi mitnoi spravi naprikinici NEPu [The customs and tariff component of Soviet customs at the end of the NEP]. *Novitnya doba. Istoriya torgivli, podatkov ta mita*, no. 1(7), pp. 106–116.
10. Gal'chenko L.M. (2019) Efektivnist funkcionuvannja mitno-tarifnogo mekhanizmu v Ukraini [The effectiveness of the customs tariff mechanism in Ukraine]. *Naukova konferenciya. Naukovi teorii s'ogodennja ta perspektivi rozvitku naukovoy dumki*, pp. 18–20.